

kulturni sistem.

Določila zakona v njegovem okvirju naj podrobno in razmeram prilagojeno urede naknadno stopnja posebnih državnih šolskih, oblastnošolskih, sreskošolskih in mor- da celo krajevnošolskih uredbenikih z odlo- čajočim sodelovanjem državnih, oblastnih in sreskih učiteljskih zbornic.

Prehajam na opombe k I. in II. po- glavju projekta šolskega zakona. V svojem poročilu bom na kratko tudi posamezne člene premočil z ozirom na šolsko zakon- dajo v inozemstvu in s stališča potreb in zahtev našega podeželskega šolstva, vendar kot rečeno, ne podrobno, marveč le na kratko, kajti: 1. je zakon namenjen za vse osnovne šole, podeželske in mestne, 2. je treba zato postaviti predloge le k onim dolo- čilom, ki niso umestna ali dovolj prožna, da se pozneje zamorejo izpopolniti z dopol- nilnimi naredbami v korist podeželskega šolstva in učiteljstva.

I. Obče odredbe.

Člen 1.: Ta tvori prerado sporno kost ljudem različnega svetovnega, verskega in političnega naziranja ter se izcimj čisto v pojmovni boj. Prvi člen našega projekta se mi zdi sicer preobširen ter je obširnejši glede smotra osnovne šole od vseh dosedaj izdanih načrtov šolskega zakona. Ne bo brez zanimanja, če navedem par citatov glede smotra šole v drugih državah.

V Rusiji (statut enotne — delovne šole v pokrajini Volge z dne 31. maja 1923): »Enotna delovna šola naj otrokom daje pri- liko, prilastiti si znanja in spretnosti, ka- tere so jim za tvorbo njih osebnega, tako tudi njih družabnega življenja potrebne.«

V Švici (zakon za primarni pouk v kan- tonu Bern z dne 6. maja 1894): »Šola ima namen, podpirati rodbino pri vzgoji otrok.« T. j. uvodni stavek, kateremu slede kratke dopolnitve.

V Angliji. Tukaj se pušča prosti inici- jativi samoupravnih oblasti dalekoširna pri- lika in svoboda v organiziranju temeljnih misli glede šolstva. Glavni smoter je za- popaden v označbi, ustvariti šolski sistem, ki daje vsem sposobnim priložnost izobrazbe, primerne njihovim možnostim. Med na- čeli organizacije narodne izobrazbe so šol- ski reformatorji na prvo mesto postavili stavek: »Glavni smoter vzgoje obstoja v tem, človeka usposobiti za življenje, to se pravi, v civilizirani državi: za njegovo me- sto kot člana te države.«

Na Saksonskem: Kratka a jedrnata in popolna se mi zdi tukajšnja definicija smo-

tra narodne šole (prehodni zakon za narod- ne šole z dne 22. julija 1919), namreč: »Na- loga narodnih šol je, pospeševati razvoj dece po načrtu s sestavljenimi vajami te- lesnih in duševnih sil v smislu npravnstvenega življenjskega razvika ter jih vzgajati k vda- nemu izpolnjevanju dolžnosti v službi skup- nosti.«

Iz navedenih primerov posnamemo: 1. Smoter narodne šole je v teh državah po- dan v izredni kratkosti, prožnosti, a ven- dar jedrnatosti, ki tako zagotavlja prosti raz- mah in razvoj šolstva po vseh sodobnih pri- likah. V Nemčiji, kot vidimo iz primera na Saksonskem, celo posamezne dežele raz- polagajo s svojimi lastnimi šolskimi zakoni, katerim tvorijo tozadevni temelj ustava z dne 11. avgusta 1919, ki vsebuje precej obširne in številne določbe v šolstvu in prosveti sploh. Za smoter šol pa je merodajen člen 148. drž. ustave: »V vseh šolah je dosega- ti npravnstveno naobrazbo, državljansko zavest, osebnost in poklicno spretnost v duhu nem- ške nacije in sprave narodov.« Za smoter vseh naših šol (da se prav razumemo, ne absolutno ravno za besedilo v osnovnošol- skem zakonu!) pa je merodajna in odločil- na »matica« vse zakonodaje, naša sedanja ustava s svojim 16. členom, 4. odstavkom: Vse šole morajo dajati moralno vzgojo in razvijati državljansko zavest v duhu nara- dnega edinstva in verske strpljivosti.« Kaj ne, precej sličnosti z gori navedenim ustav- nim členom v Nemčiji! Povsod pa je: za- kon zrcalna slika, dejana v okviru ustave.

Pomudil sem se malo dalje pri izraž- nju smotra šole in vzgoje, kajti to je prvo in najvišje določilo. V njem se precej isti- nitno lahko zrcali več ali manj izrazita soci- alnost in demokratičnost namena in uredit- ve šolstva v raznih državah.

Člen I. sedanjega projekta šolskega za- kona je pač obširen, ne naglašja npravnstvene vzgoje na pravem, t. j. na prvem mestu. Po poročilu tov. Stanoevića se je 1. člen ne- koliko spremenil; morda se je med drugim popravilo tudi to.

Členi 2.—7. so skoraj dobesedno enaki z načrtom šolskega zakona iz leta 1925., le, da se je takrat imenovalo samo osnovno šolo, sedaj pa nastopa ime »narodna šola«, torej v širjem pomenu, kar bi odobravali radi zblizanja k naši zahtevi po enotnosti vsega šolstva, a bom v prihodnjih izvajanjih dokazal, da tega odobravanja projekt ni za- služil, kajti iz narodnih šol je razen osnov- nih šol izključil vse ostale vrste šol ter na- mesto napačnega imena »Zakon o narodnih šolah« mora pravilno nositi ime »Zakon o osnovni šoli«. (Dalje prih.)

RUDOLF HORVAT ml.

Bodimo dosledno nacionalni in napredni.

V boju, ki se bje med širnim sloven- skim učiteljstvom za in proti novemu poj- movanju stanovske organizacijske politike, so se že večkrat čistili pojmi nacionalnost in naprednost. Zdi se mi, da različnim razla- gam ni treba mnogo več dodajati.

Na jasnem smo, da je nacionalen le ti- sti učitelj ali sploh katerikoli član naroda, ki uravnava vse svoje delovanje v javnem in tudi v privatnem življenju dosledno le tako, da je v korist naroda oziroma na- rodne države. Iz tega sledi, da mora vsak nacionalen član naroda mnogokrat žrtvo- vati svoje osebne koristi in uglednosti spo- šnim narodnim interesom. Opuštili mora to- rej marsikaj, o čemer je prepričan, da ško- duje direktno ali indirektno narodnim in- teresom, čeprav je to njemu prijetno, ko- ristno. Poleg tega se mora vsak, ki hoče biti dosledno nacionalen, ravnati po pesnikovih besedah: »Dolzan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolzan!«

Da velja to v prvi vrsti za učitelja, ki naj bo vir vseh plemenitih stremeljenj v na- rodu, je razumljivo.

Vsak nacionalen učitelj (se- veda tudi drugi) mora biti tudi na- preden. Ne napreden v današnjem poli- tičnem strankarskem smislu, ampak napre- den v stremeljenju poiskati nova in boljša pota vzgoje naroda na vseh poljih njegove- ga življenja. Tako napredni hočemo biti mi! Napredni v dejanju. Vsak dosledno napre- den učitelj mora torej stremeti, da se naj- prej dejanja, z vsemi novimi preizkušnja- mi, opazuje, metodami ne le na pedago- škem, ampak tudi socialnem, narodno-go- spodarskem, higijenskem, narodno-prosvet- nem i. dr. poljih. Ko jih bode pripoznal, potem je njegova dolžnost, da jih skuša uveljaviti najprej sam v svojem življenju in delovanju, nato pa tudi v svoji okolici. Le tak učitelj je res napreden!

Naj sedaj takoj pokažem na gibanje, ki je zavzelo v naprednih deželah, kakor v Ameriki, Nemčiji, Danskem, Norveškem, Švedskem itd. velikanske dimenzije. To gi- banje — je protialkoholno gibanje. Opozar- jam le na Ameriko, kjer je prohibicija po- vzročila popoln prevrat in o kateri se izra- žajo največje ameriške in druge svetovne avtoritete na higijenskem, socialnem in na- rodno-gospodarskem polju, da je to prava nekrvava socialna revolucija in največji na- predek Amerike, odkar je odpravila suženj- stvo. Da pretresa to gibanje tudi ostale de- žele, nam kažejo na široko razpletene or- ganizacije, prohibicijska glasovanja, lokalne omejitve, protialkoholni kongresi itd. V prvih vrstah tega gibanja, takoj za zdrav- niki, stoje povsod učitelji!

In kaj pri nas!

Pri nas vlada popolno mrtvilo, da, če ne še celo sovražnost napram temu gibanju. In kar je najbolj žalostno, tudi učiteljstvo stoji popolnoma apatično ob strani. Niti od daleč ne stopa po stopinjah tovarišev tujih narodov. Drugod posebne učiteljske orga- nizacije z lastnimi časopisi, nebrojna peda- goška literatura o tem vprašanju, veliki kon- gresi — pri nas popolno mrtvilo.

In vendar bi nas morala že vsakdanja izkušnja učiti, da naravnost siliti, da se osvobodimo apatičnosti napram temu giba- nju! Če hočemo biti res dosledno napredni, moramo stremeti, da se tudi na tem va- žnem polju narodovega življenja seznanjamo z najmodernejšimi dejstvi in metodami, da ustavimo in zavezimo to povodenj, ki izpod- kopuje temelje narodnemu življenju.

Izkušnja nas tudi uči, da je zelo velik vzrok alkoholizma slab zgled in piske na- vade. Nasprotna izkušnja natančnih pri- merjanj uspehov zmernostnih in abstinent- skih organizacij pa nam zopet kaže nepri- merno večje uspehe slednjih — uspehe zglede.

Učitelj, ki je vse to spoznal, ne more oklevati niti trenutka, ampak mora, če je dosledno napreden in nacionalen, stopiti v vrste doslednih borcev za boljšo narodovo bodočnost — v vrste abstinentov. Stopil bode v vrste tistih, ki so opustili nekaj, za njih individualno mogoče neškodljivega in še celo prijetnega, samo zato, ker vedo, da ima ta njihov zgled največji vpliv na oko- lico.

Stopil bode v vrste visoko aktivnih ab- stinentov, ki ne bodo vplivali le s svojim zgledom, ampak iskali, zbirali, preizkušali različna sredstva, da odvrnejo od naroda to strašno razdejavanje.

Ker pa dandanes vemo, da ne premore v današnji družbi posameznik mnogo, am- pak da doseže velike smotre lahko le smo- tren, krepka organizacija, zato je dolzan vsak, ki je vse to spoznal, organizirati se.

Zato pozivam vas vse, dosledno na- predne in nacionalne učitelje, da se ogle- site, da prestejemo in pregledamo naše vr- ste. Oglasite se vi vsi, ki ste že očistili svoje duše ali pa, ki čutite v sebi moč, odvračati od sebe nesrečno navado, ki zavaja narod v propast. Oglasite, da se vvrstimo v jurišno četo, ki bode nosila pravor treznosti in boljšega, bogatejšega življenja pred vsemi!

Vse tovarišice, ki so že abstinenti ali ki imajo voljo in moč postati, prosim, da pošljejo svoje nasvete glede organizacije ali pa naj vsaj kratko javijo, da so absti- nenti. Letos pozivam že tretjič in upam, da sedaj ne brez uspeha. Torej naprej! Rudolf Horvat, učitelj, Škofja Loka.

Srednješolski vestnik.

—sr Pouk v neobligatnih predmetih. Na ministrstvo prosvete je šel predlog, da bi se uvedli v srednje šole kot neobligatni pred- meti francoščina, italijanščina, opisna ge- ometrija, risanje, ruščina in orkestralne va- je, a tega ministrstvo iz razloga varčevanja ni odobrilo.

—sr Privatni pouk na srednjih šolah. Ker so nekatere srednje šole zaprosile, da bi smeli profesorji ustanoviti kurze za po- samezne predmete, kot nemščino itd., je mi- nistrstvo prosvete tozadevno prošnjo odbi- lo, ker se tak pouk po ministrski odredbi P. br. 2234 od 20. avgusta 1926 ne more odobriti.

—sr Nemščina kot neobvezen predmet. Na II. in III. državni realni gimnaziji ter na državni realni v Ljubljani, na državnih re- alnih gimnazijah v Kočevju, Kranju in No- vem mestu se uvede neobligatni pouk nem- ščine v nižjih razredih po starem učnem načrtu.

—sr Zborni petje se sme po odredbi ministrstva prosvete uvesti v vseh srednjih šolah ljubljanske oblasti kot fakultativno obligaten predmet.

—sr Stenografija kot obligaten predmet se uvede na II. in III. realni gimnaziji v Ljubljani.

—sr Nagrajenje prekomernih ur. Mini- strstvo prosvete je z razpisom S. N. br. 18.985, dne 29. decembra 1926 odločilo: 1. Ako ima za naučne ure izprašani učitelj, ki poučuje tudi večinske ure preko maksima učne obveznosti, potem se morejo vzeti naj- prej večinske ure za honorarne, ki so na- grajene kot take po 10, odnosno 14 Din, in šele ko so te izčrpane, se vzamejo še ure na- učnih predmetov z nagrado po členu 4. Pravilnika S. N. br. 1401.

—sr Orglanje in vodstvo petja pri služ- bi božji se računa nastavnikom srednjih šol po odločbi ministrstva kot 1 tedenska ura.

—sr Jos. Wester: Kriza naše srednje šole. Cena 12 Din, s poštnino 14 Din. Naša srednja šola preživlja po dosedanjih refor- mah težko krizo. Blizu se usodni čas, ko bo narodna skupščina razpravljala o načrtu srednješolskega, kakor tudi drugih šolskih zakonov. Kakršni bodo ti zakoni, tako bo vse naše šolstvo osnočano; kakršna pa bo srednja šola, tak bo ves narodni inteligenčni naraščaj, taka bo bodočnost naroda! Namen brošure, ki jo je spisal šolnik z 28-letno šol- sko in upravo prakso, je, da se v tem kri- tičnem času opozorje merodajni činitelji na važnost šolske reforme in se pouči o tem vsa javnost.

Splošne vesti.

— Stanovska misel in zavest prodira med učiteljstvom. Pred pokrajinsko skup- ščino je bilo pet okrajnih društev proti de- klaraciji, in to: Radovljica, Šmarje-Rogatec, Konjice, Novo mesto in Brežice-Sevnica. Po pokrajinski skupščini se je položaj znat- no izboljšal. Novomeško društvo se je po- polnoma preokrenilo in se izreklo za strogo stanovske smernice, ki so bile sprejete na pokrajinski skupščini. Brežiško-sevniško društvo je odobrilo sklep delegacije in je izreklo zaupnico sedanjemu ožjemu sosse- tu, oziroma poverjenstvu. Kozjansko dru- štvo se je izreklo za legalno opozicijo. Član- stvo radovljiškega društva in šmarsko-ro- gaškega društva si pa ustanovi v predstoj- čih tednih sreska društva UJU, ker se v ve- likem številu ne strinja z izstopom iz UJU. Pri ostalih 27 društvih je močno padlo šte- vilo onih, ki so pred pokrajinsko skupščino imeli bodisi iz osebnih ali drugih ozirov še predsodke do novih smernic naše stanovske politike, v večini društev je pa popolnoma izginilo.

— Sodba srbskega učiteljstva o pro- jektu šolskega zakona. Šumadijsko učitel- sko društvo misli o dr. Čajkovićem osnut- ku šolskega zakona, da zastopa popolnoma pravilno stališče glede naloge šole, šolske do- be, a glede vzdrževanja šol, da je konser- vativen. Za ustvaritev delovne šole in na- kup šolskih vrtov ne predvideva nikakih ma- terialnih sredstev. Za učiteljstvo se sicer zavzema, zahteva vestno delo, a kazni in drakonske odredbe niso na mestu. Položaj šolskih nadzornikov je ravno isti kot do- sedaj, le materialno se je nekoliko izboljšal.

— Komisiji za spremembo in spopolni- tev uradniškega zakona je poslal Izvršni od- bor UJU poleg drugih tudi sledeče želje in zahteve učiteljstva: 1. Člen 139. zakona naj se glasi: Učitelj(ce) osnovnih šol in držav- ne otroške vrtarice imajo pravico na polno penzijo po 32 letih službovanja s 15% do- datkom osnovne in položajne plače. 2. Uči- telji(ce) in otroške vrtarice imajo pravico na osebno pokojnino po 10 službenih letih. 3. Otroci državnih uradnikov in učiteljev(ice) imajo pravico do rodbinske penzije, in si- cer možki do polnoletnosti, a ženske do po- roke. 4. V slučaju smrti učitelja(ice) (pred 10 službenimi leti) imajo rodbinski člani pra- vico do pokojnine po 5 letih. 5. Člen 153. naj se glasi: Na rodbinsko pokojnino (oseb- no in materinsko) imajo otroci drž. usluž- benecev, kjer sta bila oče in mati v državni službi, v obeh slučajih pravico. 6. V členu 151. zakona naj se spremeni prvo alinejo, ki naj se glasi: »Vdove imajo pravico do po- kojnine takoj po zakonito izvršeni poroki. 7. Poročenim učiteljem in uradnicam naj se priznajo v vsem iste pravice do plače kot

učitelju (uradniku), po principu iste dolžno- sti — iste pravice.

— Seje širjega sosveta v Celju dne 2. februarja t. l. se morajo udeležiti vsi pred- sedniki okrajnih društev, drugače morajo poslati svoje namestnike. K seji naj prin- sejo s seboj tudi predloge za sejo pover- jenikov UJU v Sarajevu, katere dnevni red smo priobčili v zadnji številki.

— Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo je sporočilo poverjenstvu: 1. da prekinja zveze s poverjenstvom UJU; 2. odločno izjavlja, da ostane v UJU in plača člana- rino; 3. da vstopa v Zvezo okrajnih uči- teljskih društev »Edinstvo«; 4. naj se usta- vijo članom listi. — Poverjenstvo je želji ugodilo, a ker so po pravilih učitelji in uči- teljice člani UJU lahko le potom okrajnih društev, okrajna društva pa so po pravilih člani UJU lahko le potom svojega pristoj- nega poverjenstva, ne smatra pov. UJU Šmarsko-rogaškega učiteljskega društva več za člana UJU. V zmislu deklaracije tudi noben član pov. UJU ne sme biti član dveh, stanovsko političnih organizacij. Z ozirom na to se vrši dne 1. februarja t. l. ustanovni občni zbor »Sreskega društva UJU za Šmarje-Rogatec«.

— Svoje dni je delaven učitelj dobival pohvale za predavanja pri okrajnih učitel- skih konferencah, za vzorno delo na šol- skem vrtu itd. ali vsaj pohvalo, ko je šel v pokoj. Danes ga potisnejo v penzijo, go- nijo iz šole, dasi mnogi ne ve, kam bi po- ložil svojo trudo glavo. Po večini šolske oblasti pohvale ne poznajo več, pač pa so z grajo kaj radodarne. Naročila so pod osebno odgovornostjo (včasih celo »mate- rijalno«, zato ker delaš »kuluke«, op. pis.), ob neizvršitvi se grozi z disciplinskim po- stopanjem itd. S takim uradovanjem se ne zbujajo ljubezni do dela. Opravlja se delo, a z nevoljo, vse službovanje je grenak ke- lih bridkosti. Rad bi šel v pokoj, pa nimam strehe, živ ne morem v grob, a tudi nisem sam, imam družino. — Nazaj k stalnosti službe, to je v interesu vsega šolstva, meh- ke značaje nasilje uničuje; nazaj k pohvali kot plačilu za vestno delo. Naj bo razloček med vestnimi, vnetimi učitelji in manj skrbnimi, tako čitamo v zadnjem »Popot- niku«. — To je gola, čista resnica! Kaj in kje je vzrok temu zloglasnemu stanju? Me- nim, da v tem, da oblastni šolski nadzor- niki in prosvetni šefi premalo ali pa prav nič ne upoštevajo v prosvetnih, šolskih in učiteljskih vprašanjih sreskih šolskih na- dzornikov. Ravno oni, ki imajo neposredni stik s šolo in učiteljstvom in so vsled tega najbolj informirani o vseh dnevnih vpraša- njih, ravno oni se od oblastne šolske inšti- tucije prezirajo. Če prideš danes k sreske- mu šolskemu nadzorniku vprašat za svet ali poročat o kaki nujni zadevi, tak dobiš za nasvet in odgovor vednino: »Ne vem! Mi ni nič znano! Potrudite se k oblastne- mu!« Kratko rečeno, sreski šolski nadzor- niki so zdrknili od nekdanjega vzvišenega mesta dol do navadnega pisarja. Temu pri- meren bi bil tudi njihov ugled — če ne bi bili naši tovariši.

— Žalosten Möderndorferjev slučaj iz- rablja z očitnim zadovoljstvom »Edin- stvo« ter se prav po »tovariško« veseli, ker ni takoj vidnega uspeha. Za nas je oseba tov. Möderndorferja postranska stvar. Tu gre za načela in pravice učiteljstva, ki se kršijo iz teh ali onih razlogov ravno po tistih faktorjih, kateri so v prvi vrsti po- klicani, da jih čuvajo vedno in povsod. Ravno ta slučaj je še žalosten ostanek prejšnjega za šolo in učiteljstvo toliko kvar- ljivega sistema. Zato se bomo borili dosled- no toliko časa, dokler se ne odpravi ta praksa. — »Edinstvo« pa pozivamo, naj od- krito in jasno pove, kako je posredovalo prejšnje vodstvo poverjenstva v znani za- devu Lešnik in kake uspehe je tam doseglo svoj čas. — V Möderndorferjevem slučaju se je sedaj oblast skrla za člen 71. čin. za- kona, namesto da bi dokazala krivdo in dala Möderndorferju priliko za zagovor. Žalostno od »Edinstva«, da smeš tak slu- čaj, namesto da bi ga obsojalo. Pač zna- čilno! — Mariborčan.

— Potni pavšal šolskim nadzornikom se je moral ustaviti, ker ni zadostnega kritja. Vsi na računovodstvu že likvidirani potni računi se ne morejo izplačati, dokler ne bo dovoljen zaprošeni kredit.

— Učiteljskopolanci v oblastni skup- ščini. V oblastni skupščini mariborske ob- lasti so bili izvoljeni tovariši Viktor Gr- čar, šolski upravitelj v Mariboru in Vinko Möderndorfer, učitelj v Mežici, ki sta kan- didirala na socialistični listi ter tov. Miloš Levstik, šolski upravitelj v pok., ki je kan- didiral na listi SLS.

— Kaj zahteva srbsko učiteljstvo glede šol. zakona. Zahteva sreskega učiteljstva Šumadijskega učiteljskega društva v pogledu projekta šolskega zakona. 1. Za učitelj- stvo. a) Splošno in strokovno naobrazbo, ki naj bo boljša od dosedanje; b) polno svobodo kot državljana, človeka in vzgojite- lja; c) polno materialno in pravno sigurnost; d) popolno stalnost službenega mesta; e) pri komisijskem predlaganju prosilcev za razpi- sana mesta, naj se predlaga le enega prosil- ca in ne dveh; e) popolno izenačenje uči- teljic z učitelji v materialno pravnem in v vsakem drugem oziru; f) popolnoma onemo- gočiti sprejem v učiteljsko službo vsem ne- kvalificiranim, naj so dovršili kakršnokoli drugo šolo. 2. Glede pouka. a) Kore- nito reformo jezikovnega, prirodoznanstve- nega in zgodovinskega pouka; b) popolno